

ΝΕΑ ΜΟΥΣΙΚΟΛΟΓΙΚΗ ΣΕΙΡΑ

Εντελώς πρόσφατα περιήλθαν στα χέρια μου δύο σημαντικότερα έντυπα που αφορούν τη Βυζαντινή μουσική. Πρόκειται για δύο βιβλία που περιέχουν μουσικολογικές εργασίες του διακεκριμένου καθηγητή της Βυζαντινής Μουσικολογίας στο Πανεπιστήμιο των Αθηνών, κ. Αχιλλέα Χαλδαιάκη· έχουν εκδοθεί το 2010 από τον Εκδοτικό Οργανισμό Π. Κυριακίδη» και σηματοδοτούν καίρια, ως προπομποί με αριθ. 1 και 2, το ευοίωνο της νέας εκδοτικής σειράς « Βυζαντινή Μουσικολογία».

Το πρώτο από αυτά, είναι συναγωγή και συνέκδοση κειμένων του Χαλδαιάκη, με τίτλο: «Βυζαντινομουσικολογικά», αφιερωμένο «στους φοιτητές και στις φοιτήτριες του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών», αποτελείται από 1135 σελίδες και περιέχει 33 συνολικά εργασίες κατανεμημένες, εκτός της εισαγωγής και του epilόγου, σε τρεις θεματικές ενότητες (: Θεωρία-Μουσικολογία-Ιστορία).

Το δεύτερο, με τίτλο: «Ο Πολυέλεος Παρθενίου Ιερομονάχου του Μετεωρίτου», αποτελείται από 446 σελίδες και περιέχει εκτενή μελέτη (ιστορία, μορφολογία και εξήγηση), του ίδιου για την περίφημη σύνθεση του Παρθενίου του Πολυελέου σε ήχο Β'.

Ο Αχιλλέας Χαλδαιάκης, κάτω από τη σοφή καθοδήγηση του μεγάλου Έλληνα καθηγητή μουσικολόγου Γρ. Στάθη, ο οποίος, άλλωστε εκτίμησε με ακρίβεια και έγκαιρα το ταλέντο του μαθητή του, πολύ ενωρίς παρουσίασε δείγματα της επιστημονικής του συγκρότησης, η οποία, σε συνδυασμό με την καλλιφωνία που τον διακρίνει και την από πολύ νεαρή ηλικία βιωματική του σχέση με το αναλόγιο των εκκλησιών μας, του επέτρεψε να διακριθεί εντελώς ιδιαίτερα και πλέον σήμερα να είναι απόλυτα κορυφαίος πανεπιστημιακός δάσκαλος στο χώρο της ελληνικής μουσικολογίας. Μέρος της πλουσιότητας ήδη συγγραφικής του προσφοράς τα δύο προαναφερθέντα βιβλία, καθώς και η νέα μουσικολογική σειρά που ο ίδιος έχει την επιμέλειά της.

Όλες σχεδόν οι εργασίες που περιέχονται στον πρώτο τόμο -πολλές από αυτές και ξενόγλωσσες- είναι ανακοινώσεις που έχουν εκφωνηθεί σε επίσημα μουσικολογικά συνέδρια, και έχουν εκδοθεί στα πρακτικά τους· αφορούν δε μελέτες ευρέως φάσματος θεμάτων της μουσικολογίας. Ή συναγωγή τους σε ένα corpus, παρά τη θεματική διαφορά τους, παρουσιάζουν ανάγλυφη την εικόνα των «συγγραφικών εμμονών», αλλά και δίνουν την ευκαιρία σύνολης γνωριμίας της, μέχρι σήμερα διάσπαρτης σε διάφορα προσιτά η μη έντυπα, θεωρητικής αντίληψης και της επιστημονικής παραγωγής του συγγραφέα. Δίνεται, επομένως, με το βιβλίο αυτό η δυνατότητα να διακριθεί και να αποτιμηθεί σε βάθος ένα μεγάλο μέρος των συστατικών και των χαρακτηριστικών της μεθοδολογίας, της ερευνητικής και γνωστικής ικανότητας του συγγραφέα, καθώς και του προβληματισμού της διδακτικής του αναζήτησης και θεώρησης.

Τα κείμενα του τόμου αυτού, γραμμένα βέβαια σε διαφορετική χρονική περίοδο (1992-2009), φανερώνουν την εξελικτική πορεία του συγγραφέα και βέβαια προϊδεάζουν για τη συνέχειά της. Κύριο χαρακτηριστικό τους είναι η εξαντλητική διερεύνηση των πηγών, η μεγάλη παράθεση βιβλιογραφίας, η διά πινακων και μουσικών παραδειγμάτων πλήρης εποπτική τεκμηρίωση, καθώς και η διεισδυτική μουσικολογική προσέγγιση στην ερμηνεία και ανάλυση δυσνόητων ή και όχι εντελώς μέχρι σήμερα εξηγηθέντων όρων της βυζ. μουσικής, ακόμα και των πιο τετριμμένων, όπως π.χ. *μετροφωνία-παραλλαγή-μέλος* (βλ. «Η διδασκαλία της Ψαλτικής Τέχνης: Παρελθόν, παρόν και μέλλον», στις σελ. 29-87).

Η εργασία-μελέτη που περιέχεται στο δεύτερο τόμο της σειράς, σίγουρα εξ όσων γνωρίζω, αποτελεί την πληρέστερη και εγκυρότερη έως σήμερα μορφολογική ανάλυση και παρουσίαση του Πολυελέου σε ήχο δεύτερο του ιερομονάχου Παρθενίου Μετεωρίτη.

Για την προσωπικότητα και το έργο του Παρθενίου υπάρχει βέβαια αρκετή βιβλιογραφία, η οποία όμως περιορίζεται ως επί το πλείστον σε ιστορικά και εργογραφικά στοιχεία που έχουν σχέση με την καθόλου δράση της σπουδαίας αυτής μοναστικής προσωπικότητας. Στον τόμο αυτό, ο Χαλδαιάκης με βάση την ήδη γνωστή βιβλιογραφία για τον Παρθέ-

νιο, αλλά κυρίως με την πλήρη γνώση και εποπτεία των κωδίκων που περιέχουν το μουσικό έργο του Παρθενίου και όχι μόνο, καθώς βέβαια και λόγω της εξειδίκευσής του στο αντικείμενο, αναφορικά με το είδος της μελοποιίας των Πολυελέων -έχει εκπονήσει και σχετική διδακτορική διατριβή, με τίτλο «Ο Πολυέλεος στην βυζαντινή και μεταβυζαντινή μελοποιία» (Αθήνα 2003)-, εξετάζει μορφολογικά σε βάθος, αναλύει λεπτομερειακά κατά φόρμουλες τη σύνθεση, παραλληλίζει τις διάφορες εκδοχές της, όπως έχει αυτή καταγραφεί πρωτογενώς από τον ίδιο τον μελοποιό ή άλλους σε διάφορους κώδικες, και παραθέτει και τις εξηγήσεις του παραπάνω Πολυελέου από τον Ιωάσαφ Διονυσιάτη και τον Γρηγόρη Στάθη.

Πρέπει να σημειωθεί ότι ο συγγραφέας σχολίασε ακροθιγώς τον Πολυέλεο του Παρθενίου, στη διδακτορική του διατριβή, όμως εδώ, εκτεταμένα πλέον, εξειδίκευσε και συμπλήρωσε την αναφορά του, με περαιτέρω εξέταση, έχοντας ως στόχο, «την καθιέρωση σειράς εκτενεστέρων μονογραφιών για ιδιαιζόντως ενδιαφέρουσες συνθέσεις πολυελέων».

Η εξέταση του Πολυελέου γίνεται από τον Χαλδαιάκη με μεγάλη λεπτομέρεια, σύστημα και πληρότητα από κάθε άποψη, με αποτέλεσμα να μας παραδίδεται μια από τις πιο σημαντικές μουσικολογικές μελέτες που έχουν εκπονηθεί για συγκεκριμένες κλασικές μελοποιήσεις.

Για τη μορφολογική εξέταση του πολυελέου ο συγγραφέας ακολουθεί το σχέδιο· περιγραφή της σύνθεσης: 1. Οι ψαλμικοί στίχοι - 1^α. Το τρέχον ποιητικό κείμενο-Η ληκτική συλλαβή της τελευταίας λέξης του ψαλμικού στίχου-Το εφύμνιο-Τα δοξαστικά μαθήματα.

Για τη εξέταση εξηγήσεων και διαφοροποιήσεων του Πολυελέου το σχέδιο· οι εξηγήσεις της σύνθεσης: Οι αποδιδόμενες στον Ιωάσαφ τον Διονυσιάτη εξηγήσεις- Η εξήγηση Γρηγορίου Στάθη-Καλλωπισμός της σύνθεσης-Σύντμηση της σύνθεσης-Τα δοξαστικά μαθήματα της εξηγημένης, της καλλωπισμένης και της συντετμημένης εκδοχής της σύνθεσης-Προσαρμογή της σύνθεσης στη ρουμανική γλώσσα.

Στο βιβλίο περιέχονται εκτός από τα πολλαπλά μουσικά παραδείγματα και πλήρεις πίνακες, σε διάφορες δημοσιευμένες εκδοχές, του Πολυελέου και πολλές κωδικολογικές πληροφορίες. Όλα αυτά, σε συνδυασμό, μάλιστα, με την πλούσια χρήση της λόγιας δημοτικής γλώσσας του συγγραφέα, καθιστούν και τα δυο αυτά βιβλία πολύτιμα αποκτήματα και σημεία αναφοράς της ελληνικής μουσικής βιβλιογραφίας.

Χαίρω ιδιαίτερα και συγχαίρω τον συγγραφέα· εκφράζω δε την ελπίδα η σειρά να συνεχιστεί με εργασίες του ιδίου, αλλά και άλλων δοκίμων επιστημόνων μελετητών, ερευνητών και ερμηνευτών της μουσικής της Εκκλησίας μας.-

Κάλυμνος 3-3-2011
Γεώργιος Ι. Χατζηθεοδώρου
Άρχων Μαΐστωρ Μ.Χ.Ε.